

УДК 930.2:328.13] (477)

*Юрій Бобровнік
(Переяслав-Хмельницький)*

СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК ВИЩИХ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ (1990–2013): ІСТОРИОГРАФІЯ

У статті здійснено аналіз опублікованих наукових досліджень, автори яких тією чи іншою мірою висвітлювали історію становлення та розвитку структур вищих органів влади в Україні в 1990–2013 рр.; зроблено спробу систематизувати та синтезувати наявні опубліковані праці історичного, політологічного та правничого характеру з метою визначення рівня наукового вивчення історії створення та розвитку вищих державних органів влади незалежної України в 1990–2013 рр. Відповідно до мети поставлено такі завдання: дослідити, систематизувати та узагальнити матеріали опублікованих наукових праць, що стосуються історії створення та розвитку вищих державних органів влади в незалежній Україні.

Під час підготовки статті використано метод історіографічного синтезу, який дав змогу зосередити увагу на проблематиці опублікованих історичних досліджень, що більшою мірою лише фрагментарно висвітлюють історію становлення та розвитку вищих органів влади в Україні.

Відзначаючи вагомий внесок науковців у вивчення окресленої проблеми, вважаємо за доцільне зауважити, що історичний аспект створення та розвитку вищих органів влади незалежної Української держави належно не розкритий. У наявних наукових працях також відсутній системний та комплексний підхід до висвітлення історії створення та розвитку вищих державних органів влади в Україні. Практично немає наукових досліджень, що стосуються історії становлення та розвитку структури Кабінету Міністрів України.

Ключові слова: Кабінет Міністрів України, Верховна Рада України, інститут Президента України, вищі органи влади, історіографія, Рада Міністрів УРСР.

Незалежність держави, ефективність управління її ресурсами, рівень комфорту проживання її громадян відверто залежить від якості роботи державних структур, а саме законодавчих та виконавчих органів влади. Основним документом, що визначає структуру вищих органів влади України, є Конституція. Українська незалежна держава успадкувала систему органів влади від УРСР, окремі вищі державні органи було реформовано, відповідно до вимог часу, а також створено нові. В Україні в 1990–1996 рр. діяла Конституція УРСР, до неї вносилися численні зміни та доповнення за короткі проміжки часу, що відповідно вимагало прийняття додаткових законів, які б регламентували норми цих змін, давали можливість функціонувати державним органам влади. Системний науковий аналіз історії формування структури вищих органів влади в незалежній Україні дав би змогу визначити ефективність прийнятих рішень та з історичного погляду з'ясувати необхідність існування того чи іншого органу влади.

Систематизація та узагальнення історичних знань із зазначеної проблеми сприятиме розумінню ефективності розбудови структури державних органів влади в Україні, чим, власне, й зумовлюється актуальність дослідження.

Метою статті є спроба визначити рівень наукового вивчення історії створення та розвитку вищих державних органів влади незалежної України в 1990–2013 рр. Відповідно до мети були поставлені такі завдання: дослідити, систематизувати та узагальнити матеріали опублікованих наукових праць, що стосуються історії створення та розвитку вищих державних органів влади в незалежній Україні.

До вищих органів влади в Україні дослідники відносять Кабінет Міністрів України, Президента України, Верховну Раду України. Верховна Рада України (далі ВРУ, Парламент) є прямим спадкоємцем ВР УРСР. Кабінет Міністрів України – реформована структура Ради міністрів УРСР. Президент України – нова інституція в системі державних органів України.

Розуміння процесу еволюції як структури, так і повноважень Парламенту є важливим фактором при оцінці місця й ролі Верховної Ради в розбудові української державності. Дослідженню роботи українського Парламенту присвячено низку наукових праць як історичного, так і політологічного характеру. Серед дисертаційних робіт історичного напрямку варто відзначити наукові дослідження Н. Дроботенко [10], В. Авсеєвича [1], П. Сацького [30]. Так, Н. Дроботенко, досліджуючи історію розподілу повноважень між різними гілками української влади, виокремлює структурні зміни в Президії ВРУ в контексті втрати нею повноважень, які вона мала до 1989 р. В дослідженнях В. Авсеєвича та Н. Адамовича відображено окремі аспекти змін у внутрішній побудові Парламенту, які загалом стосувалися конституційних процесів та суспільно-політичних вимог у громадському середовищі України, проте аналіз власне еволюції структури українського Парламенту зазначені вище автори не здійснювали. Окремі аспекти трансформації Президії ВР УРСР та ВРУ відображено у науковій статті В. Гончаренка [9, с. 113]. Варто відзначити дисертаційне дослідження О. Коляструка, Н. Мосюкової, а також праці В. Шаповала, О. Бандурука, Ю. Шемшученка. Так, О. Коляструк поверхово досліджував структуру ВРУ. Н. Мосюкова здійснила спробу висвітлити процес перебудови структури ВРУ в 1990–1994 рр., проте дослідниця переважно проаналізувала зміни, що були пов'язані спочатку з Президією ВР УРСР, а потім із ВРУ в системі координат законодавчої та виконавчої гілок влади [27].

О. Бойко в контексті суспільно-політичних трансформацій в Україні втілює намір висвітлити роль ВР УРСР у процесі виборення та утвердження незалежності України [4]. Важливо відзначити дисертаційне дослідження П. Сацького, де науковець фрагментарно розкрив значення діяльності українського Парламенту для процесу становлення політичної системи в Україні [31]. Окремі аспекти організаційних змін в структурі ВРУ, що стали наслідком реакції парламентарів на вимоги українського суспільства на початку 1990-х рр., відображено у дослідженні Я. Сека [32]. Роль ВРУ, пошук її місця у вертикалі української влади, вироблення системи стримування при розподілі повноважень між різними гілками влади в Україні під час конституційного процесу відображено в дослідженні В. Авсеєвича [1].

Становище Кабінету Міністрів України у стосунках із Верховною Радою України визначається його місцем у структурі органів виконавчої влади. Цей напрям вивчали І. Солов'євич, Ю. Тодика, В. Серьогіна та ін. [33, с. 29–36]. Колектив авторів В. Журавський, В. Серьогін, О. Ярмиш, розкриваючи функції та компетенції КМУ, опосередковано визначили і його структуру, принципи діяльності та підходи до призначень тих чи інших міністрів, керівників структурних підрозділів, проте науковці зосередилися виключно на дослідженні функціонування урядів у контексті державного управління після прийняття Конституції 1996 р. [13].

Варто відзначити наукову статтю О. Лисенка, в якій автор здійснив спробу розкрити процес становлення й функціонування КМУ в 1990–1995 рр. на основі аналізу окремих документів, що стосувалися загальної організації та функціонування уряду України [26, с. 114–117].

Досліджуючи інститут Президента в Україні, спершу слід зосередити увагу на тлумаченні зазначеного поняття. У науковій літературі при характеристиці правового становища Президента найчастіше застосовуються терміни «правовий статус Президента», «інститут Президента» та «інститут президентства». Вони близькі за своїми значеннями, але не тотожні. Зокрема, російський дослідник Б. Єлісєєв зазначав: «Як інститут конституційного права, інститут Президента складається з тих конституційно-правових норм, що регулюють його обрання, вступ на посаду, функціонування й відставку, тоді як нормативний зміст правового статусу Президента обмежується тільки рамками його діяльності» [11, с. 10]. Цілком зрозуміло, що Президент як глава держави може отримати певний статус тільки після обрання та інавгурації. В. Каїнов стверджував: «По-перше,

правові норми, що складають у своїй сукупності інститут Президента, є первинними щодо правового статусу Президента; по-друге, інститут Президента за своїм нормативним обсягом ширший від правового статусу Президента. Останній охоплює насамперед сукупність функцій і повноважень Президента. Функції Президента свідчать про його повноваження та правові можливості в їх реалізації. У найзагальнішому вигляді повноваження Президента сконцентровані в його правах і обов'язках. Тим самим правовий статус Президента визначає його діяльність. На відміну від правового статусу Президента обсяг інституту Президента ширший: він утворюється за рахунок правових норм, що визначають не тільки його функціонування, а й обрання» [17, с. 123]. Таким чином, правовий статус Президента складає тільки частину інституту Президента, оскільки за змістом вужчий від останнього.

Вимагають також уточнення параметри застосування термінів «інститут Президента» та «інститут президентства». На думку О. Волощука, при дослідженні цього конституційно-правового інституту слід застосовувати словосполучення «інститут Президента», а не «інститут президентства», що подекуди вживається в науці та політичній практиці, однак має дещо інший відтінок [7, с. 125]. Інститут Президента як юридичну конструкцію можна вважати системою взаємопов'язаних елементів, що доповнюють один одного й мають таку внутрішню побудову: 1) порядок обрання Президента; 2) правове становище Президента у структурі органів державної влади; 3) функції та повноваження Президента; 4) припинення повноважень Глави Держави; 5) можлива відповідальність Президента за державну зраду й порушення Конституції. Отже, інститут Президента в найзагальнішій формі можна визначити як систему конституційно-правових норм, що регулюють формування та функціонування президентської влади; окрім того, він охоплює деякі питання, пов'язані із забезпеченням безперервності та наступності своєї діяльності [36]. Цікавими є висновки та узагальнення А. Пахарєва щодо розвитку саме інституту президентства, який він чітко пов'язував із діяльністю та ініціативами конкретного Президента України. Так, дослідник зазначав, що інститут президентства, запроваджений у липні 1991 р., перебував у тому стані до перших в історії країни всенародних президентських виборів 1 грудня 1991 р.

Згідно із твердженням Н. Плахотнюка інститут президентства – це сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини, змістом яких є діяльність Президента України. Це передусім політико-правові відносини, які можуть мати як паритетний, так і субординаційний характер, вони врегульовані конституційним, адміністративним, кримінальним і цивільним правом. Автор виділяє такі елементи інституту президентства: порядок виборів, вступ на посаду, відповідальність, припинення повноважень та компетенція. В «елементах інституту президентства» Н. Плахотнюк вбачає низку норм, що впорядковують суспільні відносини, учасником яких є Президент України [29, с. 3].

Вважаємо, що поняття «інститут Президента» варто розглядати ширше, а саме як одну із систем органів влади в Україні, оскільки пост Президента України обіймає одна особа, котра на період обрання наділена певними повноваженнями та обов'язками. Практичне втілення в життя отриманих повноважень однією особою є нереальним, тому для виконання поставлених Конституцією завдань Президент отримав Адміністрацію, штат радників, власний бюджет, адміністрації на рівні областей та районів країни. Відповідна структура становить команду, яку на чолі із Президентом України варто класифікувати як «інститут Президента».

Різні аспекти становлення, характеристики, місця інституту Президента в механізмі реалізації державної влади розкривали у своїх працях як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. З огляду на міждисциплінарний характер дослідження проблем становлення, розвитку, функціонування інституту Президента як інституту права та інституту держави наукові пошуки проводяться вченими-юристами, політологами, фахівцями в галузі державного управління, історії та ін.

Аналіз останніх публікацій свідчить, що теоретико-методологічні та практичні аспекти дослідження інституту Президента в контексті конституційного права України

висвітлені в наукових роботах В. Сухонос [34, с. 240–261], В. Шаповала [37], В. Шатіла [38–40], Г. Журавльова [12, с. 32–35], М. Зелінської [15, с. 41–44], А. Колодій [20], В. Погорілко [30, с. 114] та ін. Дослідженням історії традицій становлення інституту глави держави в Україні займалися В. Бараєв, Г. Кривчик [2, с. 10–20], М. Зелінська [15, с. 41–44], М. Кармазіна [18], Н. Кононенко [21]. Роль політичних партій України в формуванні інституту президентства висвітлив О. Терзі [35, с. 157]. Місце інституту Президента України в структурі державного управління досліджували О. Корх, Б. Глозов та І. Карнаух [23, с. 2–10]. Значна частина праць науковців присвячена порівняльній характеристиці інституту Президента України з такими ж інститутами Франції, США. Це, зокрема, роботи О. Бойко та О. Волощук [5; 7], В. Кохановського [24, с. 46–50].

В історико-правовому аспекті варто відзначити дослідження В. Горбатюк, де автор зосередився на історії формування системи повноважень Президента у правовій системі координат, що зумовлювалися Конституцією та існуючими законами України [9]. Окремі структурні елементи інституту Президента досліджувала О. Зозуля, котра здійснила аналіз нормативно-правових засад формування сучасної Адміністрації Президента України, підтвердила ґрунтовність та практичну необхідність реорганізації Секретаріату Президента в Адміністрацію Президента України в рамках удосконалення забезпечення діяльності Глави Держави [16, с. 408–418].

З позиції конституційних засад діяльності Президента здійснено аналіз президентської вертикалі в системі вищих органів влади в Україні у праці Ф. Бурчака [6]. Інституту Президента приділено увагу в монографії С. Лінецького, який досліджував його в контексті політико-правового аналізу державного режиму в Україні. Так, дослідник розглядав розвиток інституту Президента через призму еволюції повноважень Глави Української Держави. Науковець, по-перше, нетрадиційно виділив президентську республіку, під якою розумів конструкцію, коли Президент є главою держави й виконавчої влади, сам керує урядом, призначає та звільняє міністрів, одночасно Парламент не втручається у діяльність уряду. Ця модель, згідно з думкою автора, в Україні цілісного й завершеного вигляду не набула, а проіснувала впродовж 1991–1996 рр. Вона добре простежувалася у вигляді тенденції державного розвитку в 1991–1992 та 1995–1996 рр. як домінанта політико-правового й конституційного процесу. Особливо посилилася ця тенденція протягом 1995–1996 рр. під час ухвалення нової Конституції. По-друге, С. Лінецький виділяв квазіпрезидентську республіку, за якої Президент є главою держави й виконавчої влади, керує урядом опосередковано, через одноосібно призначеного Прем'єр-міністра, звільняє міністрів самостійно, а Парламент не втручається або має обмежене поле втручання в роботу уряду. Зазначена модель повністю реалізувалася лише в 1995–1996 рр., але як тенденція еволюції форми правління простежувалася в 1991–1995 рр. По-третє, автор монографії виокремлює президентсько-парламентську республіку, коли Президент є главою держави й виконавчої гілки влади, за його поданням Парламент призначає Прем'єр-міністра. У межах цієї моделі Парламент не мав права висувати власну кандидатуру на посаду Голови Уряду, а Кабінет Міністрів України зберігав подвійне підпорядкування: Президентіві та Парламенту. Ця модель реально існувала, згідно з висновками дослідника, в 1991–1995 рр., особливо була послаблена у 1992–1993 та 1994–1995 рр.; у вигляді тенденції еволюції інституту Президента зберігається й після 1996 р. По-четверте, С. Лінецький виділяв парламентсько-президентську республіку, за якої Президент виступає главою держави, а прем'єр-міністр очолює виконавчі структури влади й обирається та затверджується Президентом і Парламентом спільно. У цілісному вигляді ця модель не існувала, а як тенденція виявилася особливо помітною в 1993–1994 рр. [26, с. 34].

Окрему частину матеріалу складають праці історичного характеру, у яких розглядається перебіг суспільно-політичних подій періоду 1990–2013 рр. та у відповідному історичному контексті аналізується інститут Президента в Україні. До таких досліджень варто віднести розвідку В. Зайцева. Домінантним напрямом у дослідженні автора є

інститут Президента, а саме аналіз його конституційних повноважень та процес історичної еволюції структури. У концептуальному аспекті переважає розгляд інституту Глави Держави в системі координат співвідношення повноважень Президента та Верховної Ради України із висвітленням історичних трансформацій президентсько-парламентської моделі в парламентсько-президентську і в подальшому у президентсько-парламентську [14, с. 5–29].

Відзначаючи значний внесок науковців у вивчення окресленої проблеми, вважаємо за доцільне зауважити, що історичний аспект створення та розвитку вищих органів влади незалежної Української держави належно не розкритий.

Серед наявних наукових праць також відсутній системний та комплексний підхід до висвітлення історії створення та розвитку вищих державних органів в Україні.

Розвідки історичного характеру стосуються переважно висвітлення історії діяльності Президента України та ВРУ, їх протистояння. Окрему групу становлять публікації політологічного напрямку, в яких здійснюється порівняння повноважень президентів різних країн, і принагідно розкриваються механізми реалізації цих повноважень та їх структура. Окрім того, з'явилися наукові дослідження правової тематики, а саме конституційного права. Їх автори зосереджують увагу на тлумаченні понять, законів, механізмів реалізації повноважень Президента України чи ВРУ. Практично відсутні наукові дослідження, що стосуються історії становлення та розвитку структури Кабінету Міністрів України.

У результаті з'ясування рівня наукового вивчення окресленої вище проблеми можна зробити висновок, що системного комплексного дослідження в українській історичній науці не здійснено. Наявні дисертаційні праці історичного характеру лише опосередковано висвітлюють окремі аспекти зазначеної проблеми. Більшість опублікованих праць стосується політичного складника діяльності вищих органів влади, правової організації їх функціонування та розвитку системи державного управління. Найкраще вивченою залишається історія розвитку структур ВРУ та Президента України в контексті їх політичної діяльності.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Авсеєвич В.П. Верховна Рада у конституційному процесі в Україні. 1990–1996 рр.: Дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / В.П. Авсеєвич; Запорізький держ. ун-т. – Запоріжжя, 2002. – 22 арк.
2. Бараєв В. Інститут глави держави: Українська традиція та сьогодення. / Володимир Бараєв, Геннадій Кривчик // Актуальні проблеми державного управління: Збірник наукових праць / редкол.: С.М. Серьогін (голов. ред.) та ін. Дніпропетровськ ДРІДУ НАДУ. – 2008. – Вип. 1 (31). – С. 10–20.
3. Біленчук П.Д. Місцеве самоврядування в Україні (муніципальне право). Навчальний посібник / П.Д. Біленчук, В.В. Кравченко, М.В. Підмогильний. – К.: Атіка. 2000. – 304 с.
4. Бойко О.Д. Суспільно-політичні трансформації в Україні (квітень 1985 – серпень 1991 рр.): історико-політологічний аналіз: Дис... д-ра політ. наук.: 23.00.02 / О.Д. Бойко; Інститут політичних етнонаціональних досліджень НАН України. – К., 2003. – 474 арк.
5. Бойко О.В. Інститут президенства в Україні і США (порівняльно-правовий аналіз): Автореф. дис... канд. юрид. наук. – К., 2004. – 20 с.
6. Бурчак Ф.Г. Президент України / Ф.Г. Бурчак; НАН України, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. – К.: Ін Юре, 1997. – 24 с. – (Бібліотечка «Нова Конституція України»).
7. Волощук О.Т. Інститут Президента у Франції, Росії та Україні: конституційні норми і політична практика. Монографія / О.Т. Волощук. – Чернівці: Технодрук, 2009. – 301 с.
8. Гончаренко В. Верховна Рада УРСР за Конституцією Української РСР 1978 року / В. Гончаренко // Вісник Академії правових наук України. – 2008. – № 1. – С. 113.
9. Горбатюк В.В. Інститут Президентства в Україні: історико-правовий аспект. – [Електронний ресурс]: електронна бібліотека юридичної бібліотеки «Правознавець» – Режим доступу <http://pravoznavec.com.ua/period/article/7176/%C2> – Заголовок з екрану.
10. Дроботенко Н.А. Реорганізація та утворення державних органів влади в Україні (1990–2000): історичний аспект: Дис. канд. іст. наук: 07.00.01 / Н.А. Дроботенко; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2002 – 224 арк.
11. Елисеєв Б.П. Інститут Президента Російської Федерації: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. юрид. наук: 12.00.02 / Б.П. Елисеєв. – М., 1992. – 20 с.
12. Журавльова Г.С. Інститут президентства в Україні на етапі проведення конституційної реформи / Г.С. Журавльова, О.Д. Чуднівцев // Влада. Людина. Закон. – 2007. – № 2. – С. 32–35.

13. Журавський В.С. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: підруч. для студентів вищ. навч. закл. / В.С. Журавський, В.О. Сergyгін, О.Н. Ярмиш. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре»», 2004. – 627 с.
14. Зайцев В. Конфлікти між гілками влади в процесі їх становлення (1991–1996). // В кн.: Становлення владних структур в Україні (1991–1996) / Редкол.: О. Гарань, В. Кулик, О. Майборода. – К., 1997. – С. 5–29.
15. Зелінська М.І. Інститут президентства в Україні (визначення конституційного статусу Президента) / М.І. Зелінська // Роль науки, релігії та суспільства у формуванні моральної особистості: Матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції / Відпов. ред. С.Б. Іванова. – Донецьк: ППШ «Наука і освіта». – 2005. – С. 41–44.
16. Зозуля О.І. Правові засади формування Адміністрації Президента України / О.І. Зозуля // Вorum права. – 2011. – № 1. – С. 408–418. – [Електронний ресурс]: офіційний сайт Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського: – Режим доступу: <https://nbuv.gov.ua/e-journals/2011-1/11zoifpu.pdf> – Заголовок з екрану, С. 408–418.
17. Каинов В.И. Институт президентства: конституционно-правовой статус: дисс. на соискание ученой степени д-ра юрид. наук.: 12.00.02. – СПб., 1999. – 407 с.
18. Кармазіна М. Інститут президентства: походження та сутність феномена. – [Електронний ресурс]: Український центр політичного менеджменту – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=26&c=355> – Заголовок з екрану.
19. Кинаев А.В. Институт президентства в странах Центральной и Восточной Европы как индикатор процесса политической трансформации // Полис. – 2002. – № 2. – С. 126–137.
20. Колодій А. У питаннях конституціоналізму я великий консерватор / А. Колодій. – [Електронний ресурс]: Діалог – Режим доступу : http://dialogs.org.ua/dialog.php?id=54&op_id=915#915 – Заголовок з екрана.
21. Кононенко Н.В. Інститут президентства в Україні: політологічний аналіз: автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.02 / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досл.-нв. – К., 1996. – 14 с.
22. Конституція України від 28 червня 1996 р. – [Електронний ресурс] : офіційний сайт Верховної Ради України – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page3> – Заголовок з екрану.
23. Корх О. Роль інституту Президента за парламентсько-президентської форми державного правління в Україні / Олександр Корх, Борис Глозов, Інна Карнаух // Актуальні проблеми державного управління: Збірник наукових праць. / редкол.: С.М. Сergyгін (голов. ред.) [та ін.]. – Дніпропетровськ, ДРІДУ НАДУ, 2008. – Вип. 2 (32) – 296 с.
24. Кохановський В.В. Інститут президентства та строк його повноважень в Україні та інших країнах світу: порівняльно-правовий аналіз / В.В. Кохановський. – [Електронний ресурс]: Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2012. – № 2. – С. 46–50. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nrpauc_2012_2_11.pdf – Заголовок з екрана.
25. Лисенко О. Кабінет Міністрів України: становлення і функціонування (1990–1995 рр.) / О. Лисенко // Політичний менеджмент. – 2005. – № 5 (14). – С. 114–117.
26. Лінецький С.В. Метаморфози державного режиму України (політико-правовий аналіз) / С.В. Лінецький. – К., 2003. – 234 с.
27. Мосюкова Н.Г. Історія парламентської системи в Україні (1990–1998 рр.): дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Наталія Геннадіївна Мосюкова; Дніпропетровський національний ун-т. – Д., 2004. – 206 арк.
28. Пахарев А.Д. Політичні інститути і процеси в сучасній Україні. Навчальний посібник. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2011. – 182 с.
29. Плахотнюк Н.Г. Інститут президентства в Україні: становлення та розвиток: монографія / Н.Г. Плахотнюк, В.І. Мельниченко; НАДУ при Президентіві України. – К. : Видавн. дім «Максімус», 2004. – 126 с.
30. Погорілко В.Ф. Інститут президентства в Україні / В.Ф. Погорілко // Державотворення і правотворення в Україні: досвід, проблеми, перспективи. Монографія / За заг. ред. Ю.С. Шемчушенка: – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2001. – С. 114.
31. Сацький П.В. Становлення політичної системи в Україні наприкінці 1980-х – в першій половині 1990-х років: дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Павло Вікторович Сацький; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2003. – 186 арк.
32. Секо Я.П. Національний рух середини 1980-х – початку 1990-х років у контексті відродження української державності: дис. .. канд. іст. наук: 07.00.01 / Ярослав Петрович Секо; Тернопільський національний педагогічний ун-т імені Володимира Гнатюка. – Т., 2005. – 215 арк.
33. Солов'євич І.В. Проблема взаємодії законодавчої і виконавчої влади у світлі Конституції України / І.В. Солов'євич // Правова держава: щоріч. наук. пр. – К., 1997. – Вип. 8. – С. 29–36.
34. Сухонос В.В. Інститут глави держави в конституційному праві: монографія / В.В. Сухонос. – Суми ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. – 339 с.
35. Терзі О.С. Роль політичних партій України у формуванні інституту президентства (1991–1996 рр.) / О.С. Терзі // Наука. Релігія. Суспільство. – 2004. – № 2. – С. 157.

36. Хмарук Т. Поняття та значення інституту Президента України / Тарас Хмарук. – [Електронний ресурс]: Науковий блог Національного університету «Острозьська Академія» – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2013/ponyattya-ta-znachennya-institutu-prezydenta-ukrajiny/> – Заголовок з екрана.
37. Шаповал В.М. Президент у механізмі здійснення державної влади. – К., 1995.
38. Шатіло В.А. Місце Президента України в системі органів державної влади / В.А. Шатіло // Право України. Інститут президентства в системі державної влади України. – 2003. – № 5. – К., 2004. – 159 с.
39. Шатіло В.А. Інститут президентства в системі державної влади України / В.А. Шатіло. – К., 2004. – 139 с.
40. Шатіло В.А. Теоретичні проблеми інституту президентства в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 «Конституційне право» / В.А. Шатіло. – К., 2005. – 15 с.

REFERENCES

1. Avsieievych V.P. Verkhovna Rada u konstytutsiinomu protsesi v Ukraini. 1990–1996 rr.: Dys... kand. ist. nauk: 07.00.01 / V.P. Avsieievych; Zaporizkyi derzh. un-t. – Zaporizhzhia, 2002. – 22 ark.
2. Baraiev V. Instytut hlavy derzhavy: Ukrainska tradytsiia ta sohodennia. / Volodymyr Baraiev, Hennadii Kryvchuk // Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia: Zbirnyk naukovykh prats / redkol.: S.M. Serohin (holov. red.) ta in. Dnipropetrovsk DRIDU NADU. – 2008. – Vyp. 1 (31). – S. 10–20.
3. Bilenchuk P.D. Mistseve samovriaduvannia v Ukraini (munitsypalne pravo). Navchalnyi posibnyk / P.D. Bilenchuk, V.V. Kravchenko, M.V. Pidmohylnyi. – K.: Atika. 2000. – 304 s.
4. Boiko O.D. Suspilno-politychni transformatsii v Ukraini (kviten 1985 – serpen 1991 rr.): istorykopolitohichnyi analiz: Dys... d-ra polit. nauk.: 23.00.02 / O.D. Boiko; Instytut politychnykh etnonatsionalnykh doslidzhen NAN Ukrainy. – K., 2003. – 474 ark.
5. Boiko O.V. Instytut prezydenstva v Ukraini i SSHA (porivnialno-pravovyi analiz): Avtoref. dys... kand. yuryd. nauk. – K., 2004. – 20 s.
6. Burchak F.H. Prezydent Ukrainy / F.H. Burchak; NAN Ukrainy, Instytut derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho. – K.: In Yure, 1997. – 24 s. – (Bibliotechka «Nova Konstytutsiia Ukrainy»).
7. Voloshchuk O.T. Instytut Prezydenta u Frantsii, Rosii ta Ukraini: konstytutsiini normy i politychna praktyka. Monohrafiia / O.T. Voloshchuk. – Chernivtsi: Tekhnodruk, 2009. – 301 s.
8. Honcharenko V. Verkhovna Rada URSR za Konstytutsiieiu Ukrainskoi RSR 1978 roku / V. Honcharenko // Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy. – 2008. – № 1. – S. 113.
9. Horbatiuk V.V. Instytut Prezydentsva v Ukraini: istoryko-pravovyi aspekt. – [Elektronnyi resurs]: elektronna biblioteka yurydychnoi biblioteki «Pravoznavets» – Rezhym dostupu <http://pravoznavec.com.ua/period/article/7176/%C2> – Zaholovok z ekranu.
10. Drobotenko N.A. Reorhanizatsiia ta utvorennia derzhavnykh orhaniv vlady v Ukraini (1990–2000): istorychnyi aspekt: Dys. kand. ist. nauk: 07.00.01 / N.A. Drobotenko; Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka. – K., 2002 – 224 ark.
11. Eliseev B.P. Institut Prezidenta Rossiyskoy Federatsii: avtoref. diss. na soiskanie uchenoy stepeni kand. yurid. nauk: 12.00.02 / B.P. Eliseev. – M., 1992. – 20 s.
12. Zhuravlova H.S. Instytut prezydentstva v Ukraini na etapi provedennia konstytutsiinoi reformy / H.S. Zhuravlova, O.D. Chudnivets // Vlada. Liudyna. Zakon. – 2007. – № 2. – S. 32–35.
13. Zhuravskiy V.S. Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia v Ukraini: pidruch. dlia studentiv vyshch. navch. zakl. / V.S. Zhuravskiy, V.O. Serohin, O.N. Yarmysh. – K.: Kontsern «Vydavnychiy Dim «In Yure»», 2004. – 627 s.
14. Zaitsev V. Konflikty mizh hilkamy vlady v protsesi yikh stanovlennia (1991–1996). //V kn.: Stanovlennia vladnykh struktur v Ukraini (1991–1996) / Redkol.: O. Haran, V. Kulyk, O. Maiboroda. – K., 1997. – S. 5–29.
15. Zelinska M.I. Instytut prezydentstva v Ukraini (vyznachennia konstytutsiinoho statusu Prezydenta) / M.I. Zelinska // Rol nauky, religii ta suspilstva u formuvanni moralnoi osobystosti: Materialy XVI Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii / Vidpov. red. S.B. Ivanova. – Donetsk: IPSHI «Nauka i osvita». – 2005. – S. 41–44.
16. Zozulia O.I. Pravovi zasady formuvannia Administratsii Prezydenta Ukrainy / O.I. Zozulia // Vorum prava. – 2011. – № 1. – S. 408–418. – [Elektronnyi resurs]: ofitsiinyi sait Natsionalnoi biblioteki imeni V.I. Vernadskoho: – Rezhym dostupu: <https://nbuv.gov.ua/e-journals/2011-1/11zoifpu.pdf> – Zaholovok z ekranu, S. 408–418.
17. Kainov V.I. Institut prezydentstva: konstitutsionno-pravovoy status: diss. na soiskanie uchenoy stepeni d-ra yurid. nauk.: 12.00.02. – SPb., 1999. – 407 s.
18. Karmazina M. Instytut prezydentstva: pokhodzhennia ta sutnist fenomena. – [Elektronnyi resurs]: Ukrainyskyi tsentr politychnoho menedzhmentu – Rezhym dostupu: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=26&c=355> – Zaholovok z ekranu.
19. Kinaev A.V. Institut prezydenstva v stranakh Tsentral'noy i Vostochnoy Evropy kak indikator protsessy politicheskoy transformatsii // Polis. – 2002. – № 2. – S. 126–137.
20. Kolodii A. U pytanniakh konstytutsionalizmu ia velykyi konservator / A. Kolodii. – [Elektronnyi resurs]: Dialoh – Rezhym dostupu : http://dialogs.org.ua/dialog.php?id=54&op_id=915#915 – Zaholovok z ekranu.

21. Kononenko N.V. Instytut prezydentstva v Ukraini: politolohichniy analiz: avtoref. dys. kand. polit. nauk: 23.00.02 / NAN Ukrainy, In-t polit. i etnonats. dosl-n. – K., 1996. – 14 s.
22. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. – [Elektronnyi resurs] : ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy – Rezhym dostupu : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page3> – Zaholovok z ekranu.
23. Korkh O. Rol instytutu Prezydenta za parlamentsko-prezydentskoi formy derzhavnoho pravlinnia v Ukraini / Oleksandr Korkh, Borys Hlotov, Inna Karnaukh // Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia: Zbirnyk naukovykh prats. / redkol.: S.M. Serohin (holov. red.) [ta in.]. – Dnipropetrovsk, DRIDU NADU, 2008. – Vyp. 2 (32) – 296 s.
24. Kokhanovskiy V.V. Instytut prezydentstva ta strok yoho povnovazhen v Ukraini ta inshykh krainakh svitu: porivnialno-pravovy analiz / V.V. Kokhanovskiy. – [Elektronnyi resurs]: Yurydychniy visnyk. Povitriane i kosmichne pravo. – 2012. – № 2. – S. 46–50. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npnau_2012_2_11.pdf – Zaholovok z ekrana.
25. Lysenko O. Kabinet Ministriv Ukrainy: stanovlennia i funktsionuvannia (1990–1995 rr.) / O. Lysenko // Politychni menedzhment. – 2005. – № 5 (14). – С. 114–117.
26. Linetskiy S.V. Metamorfozy derzhavnoho rezhymu Ukrainy (polityko-pravovy analiz) / S.V. Linetskiy. – K., 2003. – 234 s.
27. Mosiukova N.H. Istoriia parlamentskoi systemy v Ukraini (1990–1998 rr.): dys... kand. ist. nauk: 07.00.01 / Nataliia Hennadiivna Mosiukova; Dnipropetrovskiy natsionalnyi un-t. – D., 2004. – 206 ark.
28. Pakhariev A.D. Politychni instytuty i protsesy v suchasni Ukraini. Navchalnyi posibnyk. – K.: Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy, 2011. – 182 s.
29. Plakhotniuk N.H. Instytut prezydentstva v Ukraini: stanovlennia ta rozvytok: monohrafiia / N.H. Plakhotniuk, V.I. Melnychenko; NADU pry Prezydentovi Ukrainy. – K. : Vydavn. dim «Maksimus», 2004. – 126 s.
30. Pohorilko V.F. Instytut prezydentstva v Ukraini / V.F. Pohorilko // Derzhavotvorennia i pravotvorennia v Ukraini: dosvid, problemy, perspektyvy. Monohrafiia / Za zah. red. Iu.S. Shemchushenka: – K.: In-t derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho, 2001. – S. 114.
31. Satskiy P.V. Stanovlennia politychnoi systemy v Ukraini naprykintsi 1980-kh – v pershii polovyni 1990-kh rokiv: dys... kand. ist. nauk: 07.00.01 / Pavlo Vitorovych Satskiy; Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka. – K., 2003. – 186 ark.
32. Seko Ia.P. Natsionalnyi rukh seredyny 1980-kh – pochatku 1990-kh rokiv u konteksti vidrodzhennia ukraïnskoi derzhavnosti: dys. .. kand. ist. nauk: 07.00.01 / Yaroslav Petrovych Seko; Ternopilskiy natsionalnyi pedahohichniy un-t imeni Volodymyra Hnatiuka. – T., 2005. – 215 ark.
33. Solov'ievych I.V. Problema vzaiemodii zakonodavchoi i vykonavchoi vlady u svitli Konstytutsii Ukrainy / I.V. Solov'ievych // Pravova derzhava: shchorich. nauk. pr. – K., 1997. – Vyp. 8. – S. 29–36.
34. Sukhonos V.V. Instytut hlavy derzhavy v konstytutsiinomu pravi: monohrafiia / V.V. Sukhonos. – Sumy DVNZ «UABS NBU», 2011. – 339 s.
35. Terzi O.S. Rol politychnykh partii Ukrainy u formuvanni instytutu prezydentstva (1991–1996 rr.) / O.S. Terzi // Nauka. Relihiia. Suspilstvo. – 2004. – № 2. – S. 157.
36. Khmaruk T. Poniattia ta znachennia instytutu Prezydenta Ukrainy / Taras Khmaruk. – [Elektronnyi resurs]: Naukovyi bloh Natsionalnoho universytetu «Ostrozka Akademiia» – Rezhym dostupu: <http://naub.ua.edu.ua/2013/ponyattya-ta-znachennya-instytutu-prezydenta-ukrajiny/> – Zaholovok z ekranu.
37. Shapoval V.M. Prezydent u mekhanizmi zdiisnennia derzhavnoi vlady. – K., 1995.
38. Shatilo V.A. Mistse Prezydenta Ukrainy v systemi orhaniv derzhavnoi vlady / V.A. Shatilo // Pravo Ukrainy. Instytut prezydentstva v systemi derzhavnoi vlady Ukrainy. – 2003. – № 5. – K., 2004. – 159 s.
39. Shatilo V.A. Instytut prezydentstva v systemi derzhavnoi vlady Ukrainy / V.A. Shatilo. – K., 2004. – 139 s.
40. Shatilo V.A. Teoretychni problemy instytutu prezydentstva v Ukraini: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.02 «Konstytutsiine pravo» / V.A. Shatilo. – K., 2005. – 15 s.

Бобровник Ю. Создание и развитие высших государственных органов власти независимой Украины (1990–2013): историография.

В статье осуществлен анализ опубликованных научных исследований, авторы которых в той или иной степени освещали историю становления и развития структур высших органов власти в Украине в 1990–2013 гг.; представлена попытка систематизировать и синтезировать опубликованные работы исторического, политологического и правового характера с целью определения уровня научного изучения истории создания и развития высших государственных органов власти независимой Украины в указанный период. В соответствии с указанной целью определены следующие задачи: исследовать, систематизировать и обобщить

материалы опубликованных научных трудов, касающихся истории создания и развития высших государственных органов власти в независимой Украине.

При подготовке статьи был использован метод историографического синтеза, который позволил сосредоточить внимание на проблематике опубликованных исторических исследований, в большей степени лишь фрагментарно освещающих историю становления и развития высших органов власти в Украине.

Констатируя значительный вклад ученых в изучение обозначенной проблемы, считаем целесообразным отметить, что исторический аспект создания и развития высших органов власти независимого Украинского государства должным образом не раскрыт.

Среди имеющихся научных работ также отсутствует системный и комплексный подход к освещению истории создания и развития высших государственных органов в Украине. Практически отсутствуют научные исследования, касающиеся истории становления и развития структуры Кабинета Министров Украины.

Ключевые слова: Кабинет Министров Украины, Верховная Рада Украины, институт Президента Украины, высшие органы власти, историография, Совет Министров УССР.

Bobrovnik Yu. The creation and development of the higher state authorities in independent Ukraine (1990–2013): historiography.

The article analyzes the published research, authors have had in one way or another covered the history of the formation and development of institutions of the higher authorities in Ukraine in 1990–2013. Accordingly, an attempt to organize and synthesize the available published works of history, political science, and nature of it, to determination of scientific study history and development of the highest state authorities of independent Ukraine in 1990–2013. For the purpose there are the following tasks: to explore, organize and summarize published scientific knowledge concerning the history of creation and development of the highest state authorities in independent Ukraine.

Preparing to the article it was used historiographical synthesis method that allowed to focus on the issue published historical studies increasingly fragmented covering only the history of formation and development of the higher authorities in Ukraine.

Noting the significant of contribution of scientists in studying of the problems, we considered it appropriate to note that the historical aspect of the creation and development of the higher authorities of the independent Ukrainian state not properly disclosed.

In the available scientific works there is not systematic and comprehensive approach to interpreting the history of creation and development of higher state bodies in Ukraine. Virtually, there is not research concerning the history of the formation and structure of the Cabinet of Ministers of Ukraine.

Keywords: *The Cabinet of Ministers of Ukraine, The Verkhovna Rada of Ukraine, the Institute of the President of Ukraine, Institute of higher authorities, historiography, the Council of Ministers.*

Одержано 5.02.2016